

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Ο λόγος που με έκανε να ασχοληθώ με τη συγγραφή ενός νομικού βιβλίου, το οποίο όμως θα απευθύνεται σε μη νομικούς, είναι διπλός. Αφενός έχω διαπιστώσει ότι πολλοί άνθρωποι, μορφωμένοι και καταξιωμένοι στη ζωή και στο επάγγελμά τους, εκδηλώνουν έντονο ενδιαφέρον για τη νομική επιστήμη, εκφράζοντας το παράπονο ότι τους λείπουν οι νομικές γνώσεις και ότι καλό θα ήταν να είχαν σπουδάσει και Νομικά. Από την άλλη μεριά, διαπιστώνει κανείς σε πολλούς ανθρώπους μια επιφύλαξη, που μπορεί να φτάνει μέχρι και την αντιπάθεια, προς κάθε σχετικό με το δίκαιο και την Επιστήμη του Δικαίου.

Πράγματι, πόσες φορές δεν έχουν ακούσει οι νομικοί από γνωστούς και φίλους, από μορφωμένους ανθρώπους, επιτυχημένους στην επιστήμη ή στο επάγγελμά τους, ότι πολύ θα ήθελαν να διέθεταν και γνώσεις Νομικής. Όταν κάποτε αντέτεινα σε έναν εξ αυτών ότι η γενικότερη παιδεία του και οι επιτυχίες του στη ζωή δεν δικαιολογούν αυτή τη δυσαρέσκεια, μου αποκρίθηκε με έναν τόνο μελαγχολίας στη φωνή του: «Ξέρεις τι σημαίνει να μη γνωρίζω τη διαφορά μεταξύ μήνυσης και αγωγής, μεταξύ επιταγής και συναλλαγματικής ή μεταξύ νόμου και διατάγματος; Ακούω ή διαβάζω στα ΜΜΕ ότι εκδόθηκε κατά του τάδε βούλευμα και δεν ξέρω τι διαφέρει αυτό από τη δικαστική απόφαση».

Η άλλη κατηγορία συμπολιτών, την οποία υπαινίχθηκα παραπάνω, αποτελείται από εκείνους που κρατούν απέναντι στο δίκαιο και στην επιστήμη του στάση από επιφυλακτική έως επικριτική· μερικές φορές μάλιστα ακόμη και απαξιωτική, ιδίως όταν χρησιμοποιούν για τα Νομικά εκφράσεις όπως «νομικούςρες», «νομικίστικα», «δικολαβίστικα», υπονοώντας προφανώς την ερμηνεία των νόμων με τρόπο που να προσαρμόζεται κάθε φορά στις επιδιώξεις του ερμηνευτή.

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι οι επιφυλάξεις των ανθρώπων αυτών αναφέρονται όχι στο δίκαιο ως ουσιαστικό και αναγκαίο στοιχείο της κοινότητας στην οποία ζούμε, αλλά στη νομική επιστήμη και σε όσους ασχολούνται επαγγελματικά με αυτήν. Ως κύριες δε αιτίες της αρνητικής αυτής στάσης τους αναφέρονται συνήθως η πολυνομία, η εννοιοκρατία και η δυσνόητη ή ξύλινη γλώσσα των νομοθετικών και συμβατικών κειμένων, καθώς και πολλών δικαστικών αποφάσεων.

Αυτοί όμως τους οποίους είχα προεχόντως στον νου μου κατά τη συγγραφή του ανά χείρας βιβλίου είναι οι της πρώτης κατηγορίας: Οι μορφωμένοι άνθρωποι, σπουδαγμένοι ή μη, που ενδιαφέρονται –πέρα από την επιστήμη που θεραπεύουν ή το επάγγελμα που ασκούν– να ανοίξουν και ένα παράθυρο στον κόσμο του δικαίου, καθώς και σ' αυτό που αποκαλείται «νομική επιστήμη». Με απλά λόγια, σκοπός του παρόντος βιβλίου είναι να φέρει το δίκαιο και την επιστήμη του κοντά στον μη νομικό.

Την αποστολή αυτή δεν μπορούν ασφαλώς να επιτελέσουν εγχειρίδια του τύπου «Εισαγωγή στο δίκαιο και τη νομική επιστήμη» –μερικά εκ των οποίων μάλιστα είναι πολύ καλά–, γιατί αυτά απευθύνονται κατά κύριο λόγο στους σπουδαστές της Νομικής και στους αρχάριους νομικούς, προϋποθέτουν δηλαδή εξοικείωση με τη νομική γλώσσα και την ύπαρξη κάποιων –έστω και στοιχειωδών– νομικών γνώσεων.

Ωστόσο, εδώ διαπιστώνει κανείς το παράδοξο ότι, ενώ η νομική επιστήμη ανήκει στον κύκλο των κοινωνικών και κανονιστικών επιστημών, δεν προσελκύει το ίδιο ενδιαφέρον και την ίδια συμπάθεια του απλού πολίτη σε σύγκριση με τις άλλες επιστήμες του ίδιου κύκλου, όπως η οικονομία, η φιλολογία, η αρχαιολογία, η γλωσσολογία, η μουσικολογία, η θεωρία ή ιστορία της τέχνης κλπ. Ευλόγως αναρωτιέται ο γερμανός ποινικολόγος και φιλόσοφος του Δικαίου *Karl Engisch* (1899-1990): «άραγε πόσο συχνά βρίσκει κανείς ένα νομικό βιβλίο στη βιβλιοθήκη ενός μη νομικού, όσο μορφωμένος και αν είναι αυτός;» Πράγματι, σε κάθε εορταστική εκδήλωση ή πρόσκληση δεν διστάζει κανείς να προσφέρει στον εορτάζοντα ή στον οικοδεσπότη ως δώρο ένα βιβλίο με ιστορικό, αρχαιολογικό ή φιλολογικό περιεχόμενο· όχι όμως και ένα νομικό βιβλίο, ακόμη και αν αυτό είναι γραμμένο απλά και κατανοητά. Και όμως, το δίκαιο ενδιαφέρει τον άνθρωπο πολύ περισσότερο από όλες τις άλλες πνευματικές και κοινωνικές επιστήμες. Υπάρχουν

άνθρωποι που μπορούν να ζήσουν –και πράγματι ζουν– χωρίς οποιαδήποτε σχέση με τη γλωσσολογία, την αρχαιολογία, την ποίηση ή την τέχνη. Επίσης, υπάρχουν άνθρωποι που, λόγω συνθηκών ζωής ή ακόμη και εκ πεποιθήσεως, είναι παντελώς άμουσοι. Δεν υπάρχει όμως άνθρωπος που να μην περιβάλλεται ή που να μη ζει κάτω από τη σκιά του δικαίου. Εφόσον ο άνθρωπος γεννιέται, μεγαλώνει και ζει μέσα σε μια κοινότητα, κάθε πράξη και κάθε ενέργειά του διέπεται αναγκαστικά από κανόνες δικαίου. Για παράδειγμα, το αστικό δίκαιο ρυθμίζει ολόκληρο τον ιδιωτικό βίο (οικογενειακό, κοινωνικό, οικονομικό κλπ.) του ανθρώπου από τη σύλληψή του –αφού ο νόμος απονέμει δικαιώματα και στον κυοφορούμενο– μέχρι και πέρα από τον θάνατό του, ρυθμίζοντας την τύχη της καταλειπόμενης περιουσίας του.

Με τα όσα εκτέθηκαν παραπάνω, καθίσταται πρόδηλο ότι σκοπός αυτού του βιβλίου είναι να διευκολύνει την πρόσβαση των μη νομικών στον «παράδεισο» των νομικών εννοιών, δηλαδή να καταστήσει αυτές, κατά το δυνατόν, «κοινό τόπο» για όλα τα μέλη του κοινωνικού συνόλου.

Οι νομικοί έρχονται συχνά αντιμέτωποι με το παράπονο του απλού ανθρώπου ότι το δίκαιο είναι απόμακρο θεωρητικό αντικείμενο, έξω από τη σφαίρα κατανόησης του πολίτη, ο οποίος αναγκάζεται να προσφύγει στη βοήθεια των ειδικών κάθε φορά που έρχεται, ηθελημένα ή άθελά του, σε επαφή με αυτό· ότι η πολυνομία και η περιπλοκότητα που χαρακτηρίζουν το σύγχρονο δίκαιο, αντί να αυξήσουν το αίσθημα ασφάλειας του πολίτη, του δημιουργούν περισσότερη σύγχυση. Ανάλογα ισχύουν –και μάλιστα σε εντονότερη μορφή– ως προς τη στάση του απλού πολίτη απέναντι στη νομική επιστήμη, στην οποία καταλογίζει δυσκαμψία και αδυναμία να κάνει την προσφορά της και την αξία της αντιληπτές στο κοινωνικό σύνολο.

Οι επιφυλάξεις αυτές του απλού ανθρώπου απέναντι στο δίκαιο και στη νομική επιστήμη προδιαγράφουν και τις επιδιώξεις του ανά χείρας βιβλίου: Να περιορίσει, έστω και κατά ένα μέρος, την εσωστρέφεια που χαρακτηρίζει σήμερα τη νομική επιστήμη· να καταστήσει τα πορίσματά της προσιτά και κατανοητά σε όσο γίνεται ευρύτερους κύκλους προσώπων, πέραν από τους ειδικούς· να καταστήσει σαφές ότι ο δικαστής οφείλει να ασκεί το δικαιοδοτικό του έργο με κάθε δυνατή αντικειμενικότητα, ανεπηρέαστος από τις πολιτικές θέσεις ή

προτιμήσεις του, υποκείμενος κατά την άσκηση των καθηκόντων του μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους· να συμβάλει στην κατανόηση ότι το δίκαιο είναι από τη φύση του συντηρητικό, γιατί στοχεύει στη διάρκεια των θεσμών και στην εμπέδωση της κοινωνικής ευρυθμίας και ασφάλειας· ταυτόχρονα, ότι είναι δυναμικό και προοδευτικό, γιατί οφείλει να προσαρμόζεται αδιάκοπα στις νέες καταστάσεις, να καθοδηγεί τις εξελίξεις, να συνειδητοποιεί το παρόν και να αποβλέπει στο μέλλον.

Το βιβλίο θα είναι ασφαλώς χρήσιμο και σε όλους εκείνους οι οποίοι αναγκάζονται λόγω επαγγέλματος (δημοσιογράφοι, ραδιοφωνικοί ή τηλεοπτικοί εκφωνητές κ.ά.) να σχολιάζουν αστυνομικά δελτία ή συμβάντα της νομικής και οικονομικής πραγματικότητας, χωρίς όμως να διαθέτουν τις αναγκαίες νομικές γνώσεις, πράγμα που γίνεται προφανές με αυτά που λένε ή προσπαθούν να πουν.

Κλείνοντας τον σύντομο αυτό πρόλογο αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά αυτούς που συνέβαλαν –ο καθένας με τον τρόπο του– στην ολοκλήρωση της προσπάθειας: Η Αγγέλα Γεωργιάδη διάβασε αποσπάσματα του βιβλίου· η Γιώτα Ευστρατίου επιμελήθηκε τα κείμενά μου και συνέταξε το ευρετήριο· με τους Χριστόφορο Χαραλαμπίκη και Μανόλη Χατζηγιακουμή είχα ενδιαφέρουσες συζητήσεις πάνω σε θέματα γλωσσολογικά και φιλολογικά, αντίστοιχα· οι Ιωάννα Λυμπεροπούλου και Άννα Χαλούλα φρόντισαν τη μεταφορά των χειρογράφων μου στον Η/Υ· η Στέλλα Κόικα με βοήθησε στη διόρθωση των τυπογραφικών δοκιμίων. Τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης και τους συνεργάτες τους, υπό τη διεύθυνση της Διονυσίας Δασκάλου, ευχαριστώ για την εξαιρετικά υπεύθυνη τυπογραφική επιμέλεια.

Το βιβλίο αφιερώνεται στη μνήμη του πατέρα μου, Δικηγόρου στην Καλαμάτα, ο οποίος –παρά τη σύντομη διάρκεια της επίγειας ζωής του– μας άφησε ως πολύτιμη παρακαταθήκη πρότυπα ήθους, ευπρέπειας αλλά και αγωνιστικότητας.

Αθήνα, Χριστούγεννα 2017

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Σ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ